

Євтєєва Д.П.

к.ю.н., в.о. заступника директора з наукової роботи, НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України; асистент кафедри кримінального права № 1, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Лапкін А.В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри судоустрою та прокурорської діяльності, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ДО ПИТАННЯ ОБҐРУНТОВАНОСТІ СТРОКІВ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗІ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ ЯК ЧИННИКА, ЩО ВПЛИВАЄ НА СЛУЖБУ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ

У Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII (далі – Закон «Про прокуратуру») після внесення до нього змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» від 03.07.2018 р. № 2475-VIII [1] наявність заборгованості зі сплати аліментів стала чинником, що має правові наслідки для служби у прокуратурі у 5 випадках, зокрема: 1) є підставою для недопущення до участі в доборі кандидатів на посаду прокурора; 2) виключає можливість призначення прокурора на адміністративну посаду; 3) виключає можливість призначення особи на посаду Генерального прокурора; 4) є підставою для звільнення з адміністративної посади прокурора; 5) є підставою для звільнення Генерального прокурора. Таким чином, вказана заборгованість перешкоджає призначенню на посаду прокурора (в т. ч. адміністративної) та є підставою для звільнення з адміністративної посади.

Проте строки заборгованості зі сплати аліментів у вказаних випадках є неоднаковими:

1) згідно з п. 11 ч. 1 ст. 30 вказаного Закону для участі в доборі кандидатів на посаду прокурора особа подає заяву про відсутність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

2) відповідно до ч. 6 ст. 39 Закону, що передбачає порядок призначення прокурора на адміністративну посаду, не може бути призначено прокурора на адміністративну посаду, якщо він має заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

3) за п. 5 ч. 3 ст. 40 на посаду Генерального прокурора може бути призначений громадянин України, який не має заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

4) відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 41 підставою для звільнення прокурора з адміністративної посади є наявність заборгованості із сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

5) згідно з п. 3 ч. 1 ст. 42 Закону Генеральний прокурор звільняється з адміністративної посади Президентом України за згодою Верховної Ради України у разі наявності заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Таким чином, підставою, яка унеможливорює допущення до участі в доборі кандидатів на посаду прокурора, виключає можливість призначення прокурора на адміністративну посаду та призначення особи на посаду Генерального прокурора, є наявність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Водночас підставою для звільнення з адміністративної посади прокурора та Генерального прокурора є наявність заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за дванадцять місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

У зв'язку з цим насамперед виникає питання щодо обґрунтованості закріплення в Законі вказаних різних строків заборгованості зі сплати аліментів. Адже фактично Закон ставить до громадян, які бажають працювати в органах прокуратури, а також до тих, які мають намір зайняти в прокуратурі адміністративну посаду, суворіші вимоги (не більше півроку аліментної заборгованості), ніж до осіб, які перебувають на адміністративних посадах в цих органах (не більше року такої заборгованості).

З одного боку, вищезазначені строки у 6 місяців корелюються з положеннями ст. 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в якій передбачено відповідальність за несплату аліментів на утримання дитини, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання. Однак, з другого боку, у чинній редакції ст. 164 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачено відповідальність за злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні. Відповідно до примітки до цієї статті у чинній редакції (після внесення змін Законом України № 1404-VIII від 02.06.2016 р.) під злісним ухиленням від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) слід розуміти будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця, приватного виконавця тощо), які

призвели до виникнення заборгованості із сплати таких коштів у розмірі, що сукупно складають суму виплат за *три місяці* відповідних платежів. Відзначимо, що до середини 2016 р. така сума за КК дорівнювала сумі виплат за шість місяців відповідних платежів. Тож на сьогодні законодавець встановив більш жорстку відповідальність за такі дії.

Таким чином, між Законом «Про прокуратуру» та КК України наявна неузгодженість, адже підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності є наявність трьохмісячної заборгованості зі сплати аліментів.

З вищезазначеного, а також з аналізу інших положень Закону «Про прокуратуру» випливає, що особа, яка подала документи для проходження добору в органи прокуратури, може бути призначена на посаду прокурора навіть тоді, коли, приміром, вона мала заборгованість зі сплати аліментів у розмірі, що сукупно складає суму виплат за три – п'ять місяців відповідних платежів, внаслідок чого була притягнута до кримінальної відповідальності і засуджена вироком суду без призначення покарання або зі звільненням від покарання (тобто з відсутністю судимості (ч. 3 ст. 88 КК), адже згідно з п. 3 ч. 6 Закону не може бути призначена на посаду прокурора особа, яка має незняту чи непогашену судимість).

Що стосується осіб, які перебувають на посаді прокурора, слід відмітити, що Закон «Про прокуратуру» не передбачає заборгованості зі сплати аліментів як підставу для звільнення прокурора з посади. Такий підхід уявляється непослідовним, адже якщо наявність такої заборгованості перешкоджає призначенню особи на посаду прокурора, то це має тягнути за собою і її звільнення, інакше прокурор, який тривалий час не сплачує аліменти, опиняється у привілейованому становищі порівняно із кандидатами на посаду прокурора. Разом із тим, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 51 Закону «Про прокуратуру» прокурор звільняється з посади у разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього. Таким чином, прокурор може бути звільнений внаслідок заборгованості зі сплати аліментів лише в разі набрання щодо нього законної сили обвинувальним вироком суду на підставі ст. 164 КК України.

Згідно зі ст. 477 КПК України кримінальне правопорушення, передбачене частиною першою статті 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей без обтяжуючих обставин), є кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення, тобто може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого. Таке положення ставить долю прокурора-боржника зі сплати аліментів у залежність від поведінки особи, яка має отримати такі аліменти. За відсутності заяви останньої прокурор може залишатися на службі в органах прокуратури із аліментною заборгованістю строком до 12 місяців.

Ураховуючи тенденції вітчизняного кримінального законодавства щодо посилення відповідальності за більшість злочинів проти дітей, у тому числі й за ухилення від сплати аліментів [2], вважаємо за необхідне узгодити строки заборгованості зі сплати аліментів як чинника, що впливає на службу в органах прокуратури, передбачені у Законі «Про прокуратуру» із положеннями

КК України. Оскільки вищезазначені норми у Законі «Про прокуратуру», що закріплюють строк заборгованості зі сплати аліментів як перешкоду для майбутньої або подальшої роботи на посадах прокурора, Генерального прокурора, а також на адміністративній посаді, покликані в тому числі й забезпечити інтереси дітей, пропонуємо у п. 11 ч. 1 ст. 30, ч. 6 ст. 39, п. 5 ч. 3 ст. 40, п. 4 ч. 1 ст. 41, п. 3 ч. 1 ст. 42 Закону закріпити як юридичний факт, з яким пов'язується виникнення, зміна або припинення правових відносин, заборгованість зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за *три* місяці з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Список використаних джерел

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (у редакції станом на 21.09.2020 р.).
2. Євтеєва Д. П. Кримінально-правова охорона дитинства в Україні: тенденції законодавчого реформування та напрями подальших змін. *Вісник ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 1 (81). С. 95-103.